

UDK:303.01

Mohinur DOSCHANOVA,
Urganch davlat universiteti tayanch doktoranti
E-mail:doschanovamohinur343@gmail.com
Kunduz KARIMOVA,
Urganch davlat pedagogika instituti

Boshlang'ich ta'lim metodikasi kafedrasida, dotsenti v.b., PhD taqrizi asosida

CREATIVE APPROACH OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS TO THE CONCEPT OF MEDIASAVODKHANISM AND INFORMATION CULTURE

Annotation

The article describes ways of forming the qualities of creativity in primary school teachers by various methods through media literacy.

Key words: media, information, start-up, creative, method, and the internet.

КРЕАТИВНЫЙ ПОДХОД УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ К МЕДИАГРАМОТНОСТИ И ИНФОРМАЦИОННОЙ КУЛЬТУРЕ

Аннотация

В статье показаны пути формирования качеств креативности у учителей начальных классов посредством медиаграмотности различными методами.

Ключевые слова: медиа, информация, стартап, креатив, метод, интернет.

MEDIASAVODXONLIK VA AXBOROT MADANIYATI TUSHUNCHASIGA BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARINING KREATIV YONDASHUVI

Annotatsiya

Maqolada mediasavodxonlik orqali boshlang'ich sinf o'qituvchilarida kreativligini sifatlarini har xil metodlar bilan shakllantirish yo'llari ko'rsatib o'tilgan.

Kalit so'zlar: Media, axborot, boshlang'ich, kreativ, metod, internet.

Kirish. Hozirgi vaqtda kelayotgan axborotlar bir necha barobar tezlashishi, ijobiy kelayotgan ma'lumotlar bilan bir qatorda salbiy xarakterdagi har xil axborotning ko'payishi, mediasavodxonlikka ega bo'lish zaruratini yanada oshirdi. Bugun mediasa-axborotning nega va nima uchun uzatilayotganligini bilish demakdir. Media savodxon bo'lgan inson o'ziga bu axborotni kim va nima maqsadda yaratganligini, to'g'ri va to'liq tushuna olishi zarur. Ushbu xabar men uchun zarurmi? degan savolni bera olishi va xulosasini to'g'ri chiqarishi, unga nisbatan tanqidiy yondoshishi lozim. Mazkur savollar nafaqat siz va oilangiz davrasida televizor ko'rayotgan, mashinada radio eshitayotgan yoki internetdagi xabarlarni ko'rayotgan paytda berilishi, balki har qanday axborotni qabul qilayotgan va unga baho berayotganda ham kerakdir. Bugungi kundagi axborot muhitini tushinishda mediasavodxonlik muhim ahamiyat kasb etadi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Bugungi kunda Respublikamizda olib borilayotgan ilmiy izlanishlarda turli mavzularda va media va axborot savodxonligini o'rgatish orqali o'quvchilarning bugungi kundagi yangiliklarni ongli ravishda qilishva ularni o'rganib, kreativlik qobiliyatini rivojlantirish, hamda mediasavodxonlik va axborot madaniyati fanini o'qitishda o'quvchilarning ilmiy dunyoqarashini shakllantirish usullari, boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun media va axborot tushunchasi haqida fikr yuritiladi.

S. I. Treskova, B. V. Kriven, Y. Rojdestvenskiy, A. V. Fedorov, F. Madraximova, E. M. Xudoynazarov, G. M. Xalillayeva, A. F. Sabirova, J. S. Raximboyev, R. Kibey, K. Rodgers, D. Simpson Kreativlik so'zini birinchi marta 1922-yilda AQSh ning taniqli olimi tomonidan qo'llanilgan. O'zining ilmiy ishlarida mediasavodxonlik va

uning nima ekanligi, u o'quvchilarning yangiliklarni bilishga, va kreativ fikrlash, yordamida ta'lim mazmunini takomillashtirishning nazariy va metodik asoslari, F. Madraximovanning ilmiy ishlarida esa, mediasavodxonlikning rivojlantirish masalalar yordamida ijodiy faoliyatni rivojlantirish metodikasi o'z aksini topgan.

Mediasavodxonlik - bu odamlarga turli xil ommaviy axborot vositalari, janrlar va shakllardagi xabarlarni tahlil qilish, baholash va yaratish imkonini beradigan ko'nikma va qobiliyatlar to'plamidir.

Media (inglizcha media, lotincha o'rta "vositachi") keng tushuncha bo'lib, o'z barcha axborotni uzatish usullarini, shuningdek, ular tashkil etuvchi muhitni (media makonini) o'z ichiga oladi. Ingliz tilidagi adabiyotda va kitoblarda keng qo'llaniladigan "axborot savodxonligi" atamasi yaxshi ma'lum, ammo Rossiyada keng qo'llanilmaydi. Shu bois, "axborot savodxonligi" atamasi o'z-o'zidan beixtiyor odamlarning o'zaro ta'siri va axborotning murakkab hodisasiga aylanadi. Zamonaviy jamiyatning aholi va har bir shaxsning savodxonligiga bo'lgan talablari ijtimoiy-madaniy va ilmiy-texnikaviy o'zgarishlar, yangi texnologiyalar va inson faoliyati turlarining paydo bo'lishi bilan ortib bormoqda. Jamiyat rivojlanishining sanoatgacha bo'lgan davrida savodxonlik og'zaki nutq, o'qish, eng oddiy hisoblash operatsiyalari ko'nikmalariga ega bo'lish bilan bog'liq edi. Ko'pgina tushunchalarga nisbatan eng keng tarqalgan nuqtai nazar - bu axborot savodxonligi (madaniyat) va media savodxonligi (ba'zan shaxsning media kompetentsiyasi) o'rtasidagi munosabatdir. Bir yo'nalish vakillari axborot savodxonligini kengroq tadqiqot sohasi deb hisoblaydilar, uning ajralmas qismi mediasavodxonlikdir. "Media savodxonlik" inson jamiyatdagi fuqaro sifatidagi mas'uliyatini

his qilgan holda faol va savodli bo'lishi, mediamatnlarni qabul qila olishi, yaratishi, tahlil eta olishi va baholashi, zamonaviy mediana ijtimoiy-madaniy va siyosiy mazmunini tushuna olishi demakdir. Londonning Qirollik universiteti professori S.Fayrstounning fikriga ko'ra esa, mediasavodxonlik harakat bo'lib, uning asosiy vazifasi insonlarni audiovizual va bosma matnlarning madaniy ahamiyatini tushunish, yaratish va baholashga undashdan iborat. Ingliz siyosatshunosi R.Kibey esa media savodxonlikni turli xil shakllarda ma'lumotlarni uzatish, ularni tahlil etish va baholash deb tushunadi. M.Guetterz esa multimedia savodxonligi o'z ichiga multimedia hujjatlarini shakllantirishga qaratilgan tillarni bilish, axborotni qayta ishlashga qaratilgan qurilma va usullardan foydalana olish, yangi multimedia texnologiyalarini bilish va ularni baholay olish, mediamatnlarni tanqidiy qabul qilishni oladi, deydi. Fikrimizcha, media savodxonlik yuqorida bildirilgan fikrlar bilan birgalikda ommaviy axborot vositalari orqali uzatiladigan barcha axborotga tanqidiy qarash, ularga xolis yondoshish va har bir uzatilayotgan axborotni saralashda ongli ravishda yondashish hamdir. Biz boshlang'ich sinf o'qituvchilarida mediasavodxonlik tushunchasini kengaytirish orqali kreativligini ham rivojlantirishimiz zarur. Kreativlik so'zini birinchi marta 1922-yilda AQSh ning taniqli olimi D. Simpson tomonidan qo'llanilgan.

Kreativlik (lot. creatio – yaratish, vujudga keltirish) – bu insonning noodatiy go'ya, fikr bera olish, muammolarni takrorlanmas, original yechimini topish, tafakkurning an'anaviy shakllaridan voz kecha olishga bo'lgan qobiliyatidir. K.Rodjers (1944) kreativlik deb muammolarni yangi yechimi va biror narsa, voqea, holatni ifoda etishning yangi usullarini aniqlashni tushuntiradi. Kreativlik bilan shaxs va intellektual xossalr taqqoslangan tadqiqotlar katta ahamiyatga egadir. Shaxsning kreativligi uning tafakkurida, muloqotida, his-tuyg'ularida, muayyan faoliyat turlarida namoyon bo'ladi.

Mediasavodxonlikdan foydalangan kreativlikni rivojlantirish uchun avvalo, o'qituvchining o'zida kreativ fikrlash u nima ekanligi haqida tushunchasini bilishi zarur. Xo'sh, mediasavodxonlik bizga nima uchun kerak? Avvalo:

- Huquqiy demokratik jamiyatimizning to'laonli, faol fuqarosi sifatida amalga oshirilayotgan yangiliklar, islohotlar mazmun-mohiyatini tushunish;
- OAV orqali uzatilayotgan va qabul qilinayotgan kundalik axborotni saralash ko'nikmalarini shakllantirish;
- Axborot orqali inson ongini boshqarishga yo'l qo'yimaslik va har qanday vaziyatda to'g'ri qaror qabul qilish;
- Insonning vizual obrazlar ta'siri ostida ijobiy yoki salbiy tomonga o'zgarishlarini tahlil eta olish va vizual xabarlar ostida beriladigan ko'rinmas ma'lumotlarni "o'qiy olish";
- OAV orqali beriladigan matnli kommunikatsiyalar mohiyatini tahlil etish;

• Axborot qayerdan, kim tomonidan va nima maqsadlarda uzatilyapti, kimning manfaatlarini o'zida aks etayapti, degan savollarga javob topa olish uchun zarurdir. Mediasavodxonlik tushunchasi borasida turli xil fikrlar mavjud bo'lib, AQShning Jamiyat xususidagi xalqaro ensiklopediyasida qayd etilishicha,

Boshlang'ich sinf o'qituvchilarida mediasavodxonlikdan foydalanish va kreativlik orqali rivojlantirish uchun ular avvalo buni to'liq anglashi lozim. Xo'sh o'qituvchilar mediasavodxon va kreativ fikrlaydigan bo'lishi uchun nimalarni bilishi zarur:

1) bugungi kundagi har bir bo'layotgan yangiliklarni mustaqil o'rganishi, ularni muhokama qilishi, ko'p savollar berishni;

2) bolalarning mustaqilligini rag'batlantirish va ularda javobgarlikni kuchaytirishni;

3) bolalar tomonidan mustaqil faoliyatni tashkil etilishi uchun imkoniyat yaratishni;

4) bolalarning qiziqishlariga e'tibor qaratishni .

Quyidagi omillar shaxsda kreativlikni rivojlantirishga to'sqinlik qiladi:

1) o'zini tavakkaldan olib qochish;

2) fikrlash va xatti-harakatlarda qo'polikka yo'l qo'yish;

3) shaxs fantaziyasi va tasavvurining yuqori baholanmasligi;

4) boshqalarga tobe bo'lish;

5) har qanday holatda ham faqat yutuqni o'ylash.

Tahlil va natijalar: Boshlang'ich sinf o'qituvchilarning kreativ qobiliyatini rivojlantirish usullari va vositalariga ta'sir qiluvchi muhim omillardan biri o'qituvchi-o'quvchilar hamkorligi ekanligiga alohida e'tibor qaratildi. Ma'lumki, ta'lim jarayoni ikki yoqlama xarakterga ega bo'lib, o'qituvchi va o'quvchilarning teng munosabatlaridan tashkil topadi

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'quvchilarga mediasavodxonlik va kreativligini oshirish uchun "Har kim – har kimga o'rgatadi" metodi

Ushbu metod o'qituvchilarga o'quvchini o'rgatuvchiga aylantirish orqali ma'lum bilimlarni o'zlashtirgach, o'rtoqlari bilan baham ko'rish imkonini beruvchi o'qitish uslubidir. Bu metodning maqsadi bo'lajak boshlang'ich sinf o'qitish jarayonida zarur bo'lgan axborot maksimumini berish, ayni paytda o'qituvchiga axborot olish va berishga qiziqish uyg'otishdir. Shuningdek axborot hajmini olgan o'quvchi ma'lum vaqt davomida uni iloji boricha ko'proq o'rtoqlariga yetkazadi.

Qo'llanilishi: o'qituvchilarga o'quvchilar bilan axborot olish almashinish va berishga qiziqish uyg'otish uchun;

axborotni diqqat bilan eshitish va eslab qolish uchun; sherigining axborotini tinglab, boshqa sherik axtarish uchun

Afzalligi:

o'z fikrini lo'nda bayon etishi;

tinglash va eslab qolish darajasini rivojlantirishi;

fanga yoki mavzuga bo'lgan qiziqishini uyg'otishi.

O'qituvchilar O'quvchilarni kichik guruhlariga bo'ladi. Hamma guruh a'zolariga dastlab bir xil masala yozilgan tarqatma tarqatiladi va masalani yechish shartlari tushuntiriladi.

1-Tarqatma.

Boshlang'ich sinf o'qituvchilarida mediasavodxonlikdan foydalanish va kreativlik orqali rivojlantirish uchun ular avvalo buni to'liq anglashi lozim. Xo'sh o'quvchilar mediasavodxon va kreativ fikrlaydigan bo'lishi uchun nimalarni bilishi zarur:

1-qadam bugungi kundagi har bir bo'layotgan yangiliklarni mustaqil o'rganishi, ularni muhokama qilishi, ko'p savollar berishni;

2-qadam bolalarning mustaqilligini rag'batlantirish va ularda javobgarlikni kuchaytirishni;

3-qadam bolalar tomonidan mustaqil faoliyatni tashkil etilishi uchun imkoniyat yaratishni;

4-qadam bolalarning qiziqishlariga e'tibor qaratishni.

2- tarqatma Mediasavodxonlik bizga nimaga kerak?

1-qadam: Buni tushunish uchun bu so'zning asl mohiyatini tushunishimiz kerak

2-qadam: Media va axborot tushunchasini bog'lash.

3-qadam: Mediasavodxonlik hayotimizda nimasi bilan muhim?

Bu savol necha guruh bo'lsa, har biriga tarqatma tayyorlanadi va guruh barchasiga tarqatma beriladi.

“Har kim – har kimga o'rgatadi” metodi. Dars jarayonida barcha o'quvchilarni qamrab oladi. Mavzuni o'z tengdoshlari yordamida o'zlashtirilishiga imkoniyat yaratadi. Assistentlarning esa “Ma'lumotlarni oson yetkazish yo'llarini tengdoshiga tushuntirar ekan” egallagan bilimlar yanada mustahkamlanadi. Eng muhimi ma'lumotlar takrorlanib boradi va ancha murakkab bo'lsada, do'stona, o'zaro yordam muhitida osonroq o'zlashtiriladi. Ushbu texnologiyadan ko'zlangan maqsad ham shudir

Yana bir “80\20”metodidan foydalanib dars o'tsak biz o'quvchilarda mediasavodxonlik orqali kreativlikni

rivojlantirgan bo'lamiz. Bu metod talaba va o'qituvchi faolligi metodi, yani: Masalan bugungi mavzuyimiz “Tarbiyada oila, maktab, mahalla xamkorligi” mavzusi bunda mediasavodxon o'qituvchi dars haqida ma'lumotni slayd, video va tarqatma va bugungi kun yangiligini internet orqali axborot beradi, va yangi metodlar bilan to'ldirib tushuntirib beradi, talaba esa buni o'zining faolligi darsga qatnashishi, va savol javob bilan to'ldiradi bunda o'qituvchi ma'lumotni 20 % tushuntirib beradi . talaba bo'lsa o'zining faolligi, videolarga munosabati savol javobi bilan 80% to'ldiradi Qarabsizki, dars 100 % natijaga chiqadi bunda o'qituvchi mediaaxborot manbalar orqali ma'lumot beradi kreativlik bilan boyitadi.

Xulosa va takliflar. Ayni paytda media ta'lim kreativ fikrlash asoslarini har bir ta'lim muassasasiga o'quv dasturiga kiritish, bolalarga maktabgacha ta'lim jarayonida uning asoslarini interaktiv metodlar va turli o'yinlar shaklida tushuntirish, o'sib kelayotgan avlod tomonidan shiddatli axborot oqimida zarurini tanlash va unga tanqidiy yondoshgan holda baholay olish imkonini beradi. Bu esa o'z navbatida yoshlarning kelajakdagi fuqarolik pozitsiyasini yanada mustahkamlanishiga va jahonda yuz berayotgan voqea-hodisalarni xolis baholab, to'g'ri qaror qabul qila olishiga asos bo'ladi.

ADABOYOTLAR

1. V. Fedorov “МЕДИАОБРАЗОВАНИЕ И МЕДИАГРАМОТНОСТЬ” Taganrog-2004
2. “Umumiy pedagogika” E. M. Xudoynazarov, I. A. Abdrimov, G. M. Xalillayeva, M. M. Doschanova BOOKMANY PRINT Toshkent-2023
3. “Mediasavodxonlikni rivojlantirish asoslari” F. Madraximova ILM ZIYO ZAKOVAT Toshkent-2022
4. “Mediasavodxonlik va axborot madaniyati” E. M. Xudoynazarov, G. M. Xalillayeva, A. F. Sabirova, J. S. Raximboyev BOOKMANY PRINT Toshkent-2023
5. “Ta'limning interfaol metodlari” R. Yo'ldoshev, R. Xusainova, U. Bobojonova Urganch-2011
6. А.В. Федоров. Медиаобразования и медиаграмотность. Учебное пособие. М. 2018 г
7. Медиа ва ахборот саводхонлигини шакллантиришнинг педагогик жихатлари. Укув-амалий кулланма. - Extremum-press, 2017-142.5
8. Арасту. Ахлоки Кабир. Поэтика. -Т.: «Янги аср авлоди», 2004.
9. Имомназаров М. Саидов У.. Миллий тараккиётнинг маънавий-ахлокий асослари. Т.: “^emma” 2005
10. Егорова, А. М. Духовные потребности человека // Молодой ученый. - 2012.-№ 2 (37). - С. 224-226.